

TA'LIM BOSQICHLARIDA O'ZBEK TILI O'QITILISHI UZLUKSIZLIGINI TA'MINLASH METODIKASINI TAKOMILLASHTIRISH

Xavasxon Shokirova

University of Business and Science oliy ta'lim muassasasi

Til va adabiyot ta'limi kafedrası v.b.professori,

filologiya fanlari doktori (DSc).

UOK: 809.437.5-561.3

E-mail: shokirova01.72@gmail.com

ANNOTATSIYA

Mazkur maqolada O'zbekistonda o'zbek tilini o'qitish jarayonida ta'lim bosqichlari o'rtasidagi uzviylikni ta'minlash masalalari ilmiy-nazariy va amaliy jihatdan tahlil qilingan. Maktabgacha ta'limdan tortib, oliy ta'limgacha bo'lgan jarayonlarda o'zbek tili ta'limining bosqichma-bosqichligini, mazmuniy va metodik integratsiyani ta'minlash zarurligi asoslab berilgan. Shuningdek, amaldagi darsliklar va metodik qo'llanmalardagi muammolar, ularni hal etish yo'llari, innovatsion yondashuvlar, kompetensiyaviy metodika asosida takliflar keltirilgan.

Kalit so'zlar: *uzluksiz ta'lim, o'zbek tili metodikasi, integratsiya, bosqichlilik, kompetensiya yondashuvi, darslik muvofiqligi, metodika.*

ABSTRACT

This article provides a scientific and practical analysis of ensuring continuity between the stages of teaching the Uzbek language in Uzbekistan. It substantiates the necessity of maintaining a step-by-step approach, as well as ensuring content and methodological integration, from preschool education to higher education. The article also discusses the existing problems in current textbooks and methodological manuals, proposes solutions, and presents innovative approaches based on the competency-based methodology.

Keywords: *continuous education, Uzbek language methodology, integration, gradual approach, competency-based approach, textbook compatibility, methodology.*

АННОТАЦИЯ

В данной статье с теоретической и практической точек зрения рассматриваются вопросы обеспечения преемственности между уровнями образования при преподавании узбекского языка в Узбекистане. Обоснована необходимость поэтапного подхода и интеграции содержания и методики обучения узбекскому языку от дошкольного до высшего образования. Также

рассматриваются существующие проблемы учебников и методических пособий, предлагаются пути их решения и рекомендации на основе инновационных подходов и компетентностной методики.

Ключевые слова: непрерывное образование, методика преподавания узбекского языка, интеграция, поэтапный подход, компетентностный подход, согласованность учебников, методика.

KIRISH

Hozirgi global ta'lim makonida har bir millat o'zining madaniy va ma'naviy boyliklarini asrash va rivojlantirishga intilmoqda. Til bu jarayonda asosiy vosita sifatida maydonga chiqadi. Ayniqsa, davlat tili sifatida o'zbek tilining barcha ta'lim bosqichlarida uzluksiz, tizimli va samarali o'qitilishi dolzarb masalalardan biri hisoblanadi. Bugungi kunda mamlakatimizda ta'lim islohotlari chuqurlashgani sari, ona tilining metodikasini zamonaviy asosda qayta ko'rib chiqish zaruriyati yuzaga kelmoqda. Ushbu maqolada o'zbek tilini uzluksiz o'qitish metodikasi tahlil qilinadi hamda takliflar beriladi.

1. Maktabgacha ta'lim bosqichi: Tilga muhabbatni shakllantirish

Bu bosqichda bolalarda ona tiliga muhabbat uyg'otish, og'zaki nutqni rivojlantirish, so'z boyligini kengaytirish muhim hisoblanadi. Dars jarayonlari o'yinli, musiqali, obrazli usullar asosida olib boriladi. Masalan, Abdulla Qodiriyning "Ko'zlaring qandayin go'zal" misolidagi she'rlar, Alisher Navoiy ertaklaridan parcha kabi namunalar kichkintoylarning e'tiborini jalb qiladi. "Til – yurakdagi hissiyot ifodasidir. Bola qalbiga til orqali ezgulik singadi."¹

2. Boshlang'ich ta'lim bosqichi: Savod o'rgatish va ilk tahlilga yo'l

Bu bosqichda savod o'rgatish, fonetik bilimlar, so'z yasash, gap tuzish ko'nikmalari beriladi. Mashqlar oddiydan murakkabga qarab tuziladi. O'quvchilar she'rlar, kichik hikoyalar asosida savollar tuzadi, matn tahliliga urinishlar qiladi.

Misol: Asqad Muxtorning "Bahor keldi" she'ri asosida matn mazmunini aniqlash, bog'lovchi so'zlarni ajratish kabi mashqlar.

Metodik vositalar: "Aql-zakovat", "So'z top", "Tingla va ifoda et" o'yinlari.

3. Umumiy o'rta ta'lim bosqichi: Tahlil va stilistik ko'nikmalar

Bu bosqichda o'quvchilarning nutqiy bilimlari chuqurlashtiriladi: morfologiya, sintaksis, stilistika, matnshunoslik kiradi. Til va adabiyot integratsiyasi asosida darslar tashkil etilishi zarur.

Masalan, Oybekning "Navoiy" romanidagi qahramon nutqlarini stilistik jihatdan tahlil qilish orqali o'quvchilar nafaqat adabiy, balki tilshunoslik tafakkurini ham rivojlantiradilar.

Innovatsion yondashuvlar:

Esse yozish mashqlari

Internetdagi ijtimoiy matnlar asosida tahlil

O‘z-o‘zini baholash texnologiyasi

4. Oliy ta’lim bosqichi: Kasbiy yo‘nalishdagi nutq kompetensiyasi

Bu bosqichda "Kasbiy yo‘nalishda o‘zbek tili" fani orqali talabalar kasbiga mos til bilimlarini egallaydi. CLIL (Content and Language Integrated Learning) modeli asosida ta’lim berish samarali hisoblanadi.

Jurnalistika yo‘nalishi talabalari – intervyu matni, huquq yo‘nalishi – yuridik hujjatlar, tibbiyot – kasbiy terminlar asosida dars olib boriladi.

“Til faqat aloqa vositasi emas, u kasbning madaniy ko‘zgusidir.”²

5. Xalqaro tajriba va CEFR tizimi

Yevropada CEFR (Common European Framework of Reference for Languages) tizimi bo‘yicha til o‘rgatish darajalar–C2 gacha aniqlangan. Bu tizimda har bir bosqich uchun aniq kompetensiyalar mavjud.

O‘zbek tilini ham A1 darajadan boshlab C1 darajagacha uzluksiz, sertifikat asosida o‘rgatish mumkin.

XULOSA

O‘zbek tilining uzluksiz o‘qitilishi – bu pedagogik, lingvistik va metodik jihatdan to‘liq bog‘liq zanjirdir. Har bir bosqichda metodik yondashuvlarning mosligi, o‘quv materiallarining bir-birini to‘ldirishi, o‘quvchida chuqur va mustahkam bilim shakllanishiga olib keladi. Metodik takomillashuvda innovatsion yondashuvlar, xorijiy tajriba va zamonaviy texnologiyalardan unumli foydalanish muhim ahamiyatga ega.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Shokirova X. O‘zbek tilida kesimlik kategoriyasi: shaxs aktanti va uning nutqiy voqelanishi. Filol.fan. nomz. diss. – Toshkent, 2019. – 127 b.
2. Shokirova X. Tilning lingvosemiotik strukturasi (semantik-sigmatik, sintaktik-pragmatik aspekt asosida). Filol.fan. doktori diss. – Farg‘ona, 2022. – 240 b.
3. Shokirova X. Savodxonlik asoslari.– Farg‘ona, Classic. 2023.– 174 b.
4. Shokirova X. O‘zbek tilining sohada qo‘llanishi. – Farg‘ona, Poligraf Super servis. 2023. – 268 b.
5. Shokirova X. Mazmuniy sintaksis. – Farg‘ona, Classic. 2023. – 206 b.
6. Shokirova Kh. The issue of speech act in pragmatics. Theoretical & Applied Science.2020.06. DOI: 1015863/TAS. SOI:1.1/ TAS.
7. Shokirova X. Kesimlik kategoriyasi va shaxs aktanti. – Toshkent, 2012. – 85 b.
8. Shokirova X. Ta’limda innovatsion nexnologiyalar. – Toshkent, 2013. – 25 b.

9. Шокирова Х. Семиотик модел концепцияси. – Қўқон давлат педагогика институти Илмий хабарлари. 2024, 4-сон. – 1840 б.
10. Khavaskhon Shokirova. The Semiotic System and Structure of Language. *Emergent: Journal of Educational Discoveries and Learning (EJEDL)* Vol:4, No 1, 2025, Page: 1-5.
11. Xabibillayev, N. (2024). KEYINGI DAVRDA O ‘ZBEK TILSHUNOSLIGIDAGI SO ‘Z TARKIBI BO ‘YICHA QILINGAN ILMIY TADQIQOTLAR TAHLILI. *Наука и инновация*, 2(22), 73-77.
12. Nosirjon o’gli, N. K. (2024). TRADITIONAL INTERPRETATION OF THE CONCEPT OF MORPHEME IN UZBEK LINGUISTICS. *American Journal of Philological Sciences*, 4(10), 53-56.
13. Ogli, N. K. N. (2024). ANALYSIS OF SOME WORDS IN UZBEK WITH COMPLEX MORPHOLOGICAL COMPOSITION. In *Next Scientists Conferences* (pp. 61-63).
14. Habibullayev, N. N. O. G. L. (2023). Qozoq Va O’zbek Tilidagi Modal So’Zlar Chog’Ishtirmasi. *Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences*, 3(5), 27-33.
15. DILMUROD, A., & SHOIRA, B. (2025). FRAZEOLOGIK BIRLIKLARNING LINGVOMADANIY TAHLILI (“Alpomish” dostoni asosida). *XALQARO ILMIY-AMALIY KONFERENSIYALAR*, 1(6), 191-199.
16. Iskandarova, S., Kuziyev, U., Ashurov, D., & Rakhmatullayeva, D. (2024, November). Advancing Natural Language Processing: Beyond Embeddings. In *2024 International Conference on IoT, Communication and Automation Technology (ICICAT)* (pp. 792-796). IEEE.
17. Ashurov, D. A. (2019). THE LINGVOCULTURAL CHARACTERICS OF COLOR COMPONENT PHRASEOLOGIES IN THE VERSION OF “ALPOMISH” EPIC. *Scientific Bulletin of Namangan State University*, 1(6), 279-282.
18. QOBILOVA, Z., & AHMADALIYEV, L. (2025). “O ‘ZBEK ADABIYOTI NAMUNA DAFTARI” TAZKIRASIDA ALISHER NAVOIY FAOLIYATINING YORITILISHI. *Hamkor konferensiyalar*, 1(11), 183-189.
19. Ahmadaliyev, L. (2025). QAYUMOVLAR SULOLASI UY-MUZEYINI TASHKIL ETISHNING AMALIY AHAMIYATI. *University Research Base*, 382-398.
20. Ahmadaliyev, L. (2025). “O ‘ZBEK ADABIYOTI NAMUNA DAFTARI” TAZKIRASINING ADABIY AHAMIYATI. *University Research Base*, 360-367.

21. Lochinbek, A. (2022). “XO ‘QAND TARIXI VA UNING ADABIYOTI”–MANBA SIFATIDA. *OLIY VA O ‘RTA MAXSUS TA’LIM VAZIRLIGI FARG ‘ONA DAVLAT UNIVERSITETI*, 250.
22. Muhammadyusuf o‘g‘li, A. L. (2024). KULFAT IJODINING O ‘RGANILISHI. *UBS Scientific Bulletin*, (4), 94-105.